

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Jakub Dohnal

Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských úvěrech

Autoreferát disertační práce

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem disertační práci a její autoreferát na téma Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských úvěrech vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 26. 1. 2012

JUDr. Jakub Dohnal

OBSAH

<u>1</u>	<u>ÚVOD, AKTUÁLNÍ STAV PROBLEMATIKY A POUŽITÉ PRAMENY</u>	<u>4</u>
<u>2</u>	<u>CÍLE DISERTAČNÍ PRÁCE, POPIS VLASTNÍHO ŘEŠENÍ, PŮVODNÍ VÝSLEDKY A JEJICH UPLATNĚNÍ</u>	<u>A</u> <u>7</u>
2.1	METODY A ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ, CÍLE DISERTAČNÍ PRÁCE	7
2.2	PŮVODNÍ VÝSLEDKY AUTORA	9
2.2.1	PUBLIKACE PŘÍMO SOUVISEJÍCÍ S TÉMATEM DISERTAČNÍ PRÁCE	9
2.2.2	PUBLIKACE VZTAHUJÍCÍ SE K OBECNÉ KONTRAKTACI	10
<u>3</u>	<u>ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ PRO VĚDNÍ OBOR NEBO PRAXI – PRÁVNÍ ZÁVĚRY</u>	<u>11</u>
3.1	NEPŘIMĚŘENÉ ÚROČENÍ ÚVĚŘŮ	11
3.2	SMLUVNÍ FIKCE DORUČENÍ A OTÁZKA OBCHODNÍCH PODMÍNEK	13
3.3	SMLUVNÍ PRODLOUŽENÍ PROMLČECÍ DOBY	16
3.4	AUTONOMIE VŮLE A POTŘEBA PRÁVNÍ ÚPRAVY NEPŘIMĚŘENÝCH UJEDNÁNÍ	17
<u>4</u>	<u>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ DISERTAČNÍ PRÁCE</u>	<u>31</u>
4.1	KNIŽNÍ PUBLIKACE, MONOGRAFIE	31
4.1.1	PRIMÁRNÍ ZDROJE	31
4.1.2	SEKUNDÁRNÍ ZDROJE	32
4.2	ODBORNÉ ČASOPISY, PŘÍSPĚVKY VE SBORNÍCÍCH	33
4.3	JUDIKÁTY	35
4.4	INTERNETOVÉ STRÁNKY	37
4.5	PRÁVNÍ PŘEDPISY	38
4.5.1	PRIMÁRNÍ ZDROJE	38
4.5.2	SEKUNDÁRNÍ ZDROJE	39
<u>5</u>	<u>ABSTRAKT</u>	<u>40</u>
<u>6</u>	<u>ABSTRACT IN ENGLISH</u>	<u>42</u>

1 Úvod, aktuální stav problematiky a použité prameny

Za cíl své disertační práce jsem si vybral téma, kterému se věnuji již několik let, a to právní úpravu tzv. nepřiměřených ujednání ve smlouvách o spotřebitelském úvěru. Ochrana spotřebitele je v českém právním systému i přes svou relativní novost již známým tématem, kterému bylo věnováno i několik monografií¹. I přes to ovšem zůstávají v této právní podmnožině ochrany slabší strany neprozkoumány některé oblasti, které je záhodno podrobit detailnějšímu rozboru jeho nejaktuálnějších otázek, a to z důvodů hodnotových, právně teoretických, ale i pro vyjasnění problémů, které vyvstávají v praxi a jsou podkladem pro teoretické zkoumání.

V průběhu zpracovávání tématu absentovala jakákoli monografie, která by se uceleně věnovala tématu spotřebitelských úvěrů a jeho vybraným otázkám². K zákonu o spotřebitelském úvěru, který celou oblast zastřešuje, není rovněž v oblasti civilního práva praktický žádný soudní rozhodnutí.

Důležitost právní analýzy smluv o spotřebitelském úvěru a některých nepřiměřených ujednáních podtrhuje skutečnost, že se výrazně podílejí na pokračování zadlužování obyvatelstva, které meziročně vzrostlo o dalších 13,6 miliard Kč. Celkové zadlužení domácností tímto typem úvěrů k 31. prosinci 2010 činilo 199,2 mld. Kč, tedy téměř 200 miliard Kč. Domácnosti mají tedy ke konci roku 2010 splácet o 7,3 % objemu spotřebitelských úvěrů více než ke konci roku 2009 a jejich objem stále narůstá.

V roce 2010 bylo za oblast ochrany spotřebitele v České národní bance přijato 704 podání spotřebitelů³. Největší množství podání se týkalo poskytovatelů pojistných produktů a úvěrových institucí. V oblasti úvěrových institucí bylo v roce 2010 šetřeno 166 podání s tím, že u poplatků byly problémem smluvní pokuty při předčasném splacení hypotečního úvěru a fikce doručení.

Některá podání se týkala reklamace zápisu negativní informace do úvěrového registru ze strany banky. Nedostatky v informacích o produktech se týkaly podmínek

¹ Viz např. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Ochrana spotřebitele v praxi se vzory a příklady*. Praha: Linde, 2008. 224 s., SELUCKÁ, Markéta. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. Praha: C.H.Beck, 2008. 134 s.

² Tento stav byl napraven až v červenci 2011, kdy vyšla publikace DOHNAL, Jakub. *Spotřebitelský úvěr – praktická příručka s příklady a judikaturou*. Praha: Leges, 2011. 128 s., a krátce na to v srpnu 2011, kdy vyšel komentář zákona o spotřebitelském úvěru.

³ Oproti 675 podáním v roce 2009.

rušení běžných účtů, změn úrokové sazby úvěrových produktů a podmínek pojištění pro případ neschopnosti splácet. Problémem vyřizování reklamací je nedodržování lhůt a podmínek⁴ uváděných v reklamačním řádu.⁵

Ve zprávě České národní banky o výkonu finančního dohledu nad finančním trhem se uvádí, že u spotřebitelských úvěrů je vysoká míra delikvence, a to až ve výši deseti procent. Znamená to tedy, že každý desátý závazek splatit spotřebitelský úvěr není řádně plněn, což má samozřejmě své právní následky a je významným rizikem bankovního podnikání. S ohledem na skutečnost, že spory ze spotřebitelských úvěrů výrazně zatěžují rozhodovací aparát soudů prvních stupňů, je záhodno se jimi zabývat, což ve výsledku může přispět ke zefektivnění soudního řízení a naplňování zásady hospodárnosti civilního soudního řízení a ochrany spravedlnosti.

Na základě uvedených faktických údajů o objemu spotřebitelských úvěrů v České republice je očividné, že zkoumaná problematika je i v souvislosti se zatížením soudcovského aparátu aktuální.

Význam pro právní praxi lze rovněž spatřovat v tom, že práce přináší pohled na otázky, které jsou řešeny s aktuálním přístupem k autonomii vůle, dispozitivnosti smluvních ustanovení a ochraně slabší strany.

Pro napsání této práce vyvstala z hlediska právní vědy velmi dobrá konstelace různých politicko-právních okolností. V době jejího vypracovávání je účinný zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, který byl dne 10. května 2010 podepsán prezidentem republiky a účinnosti nabyl teprve 1. ledna 2011. Tento zákon původní právní úpravu ruší a nahrazuje ji novou, která reflektuje aktuální evropské směrnice, o nichž bude rovněž pojednáváno.

To v důsledku vytváří dobrý podklad pro komparační metodu zjišťování, zda bude budoucí právní úprava pro účastníky těchto smluv lepší, nebo zda naopak zhorší jejich právní postavení, a v jakých směrech. Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, bude v této práci popsán samozřejmě podrobněji, jelikož bude primárně jako speciální předpis pro spotřebitelsko-úvěrové vztahy, a nové právní úpravě je tedy třeba lépe porozumět.

⁴ Tato problematika je věnována samostatná kapitola.

⁵ Česká národní banka. *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem v roce 2010* [online]. Česká národní banka, 30. června 2010 [cit. 1. listopadu 2011]. Dostupné na <http://www.cnb.cz/miranda2/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/download/dnft_2010_cz.pdf>.

S ohledem na skutečnost, že Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR 9. listopadu 2011 schválila nový občanský zákoník, který 25. ledna 2012 prošel také Senátem a v současnosti míří do prezidentské kanceláře k poslednímu podpisu, je obsahem mojí práce i upozornění na některé jeho instituty a aspekty, které by mohly hrát v budoucnu významnou roli ve zkoumané oblasti, jež může napomoci jejímu zpřehlednění.

Inspirací pro vypracování této disertační práce byl současný neutěšený stav právní situace v oblasti poskytování spotřebitelských úvěrů, který byl pozorován přibližně na třech stovkách soudních sporů mezi jedním z poskytovatelů těchto úvěrů a jeho dlužníky a zároveň diskutován na vědeckých konferencích v minulých letech⁶. Zdrojem informací byla česká i zahraniční odborná literatura, která je v disertační práci řádně citována, judikatura národní a evropská i zahraniční právní předpisy, týkající se poskytování spotřebitelských úvěrů.

S ohledem na skutečnost, že na téma poskytování spotřebitelských úvěrů z pohledu práva absentovala velmi dlouho ucelená monografie, doufám, že analyticko-kritické pojetí některých institutů snad vzbudí širší diskusi o tom, jak v současné době fungují smluvní vztahy v této oblasti.

V příslušných kapitolách, týkajících se nepřiměřených ujednání v tzv. spotřebitelských úvěrech, je samozřejmě i kriticky zohledněna konstantní a aktuální judikatura soudů vyšších stupňů, jelikož panuje prozatím všeobecná shoda na tom, že v závislosti na míře obecnosti zákonné skutkové podstaty dochází (totiž z povahy věci samé) k tomu, že soudce, a zejména především zodpovědný a svědomitý soudce, jakožto orgán právo aplikující, je spoluvůrcem práva ve smyslu jeho (konkrétního) dotváření. To je rovněž a především odvislé od jazykové stránky (výrazy, pojmy, termíny a jejich skladební konfigurace) a formálního utřídění právního předpisu, a dále od jeho sdělnosti, nikoli toliko formální, nýbrž i materiální, tj. věcné logické přesnosti, srozumitelnosti a určitosti.⁷

⁶ Viz např. „Naděje právní vědy“, pořádané Západočeskou univerzitou v Plzni, vědecké konference pořádané Moravskou vysokou školou v Olomouci a konference „Metamorfózy práva ve střední Evropě“, pořádané Západočeskou univerzitou v Plzni a Ústavem státu a práva.

⁷ HANUŠ, Libor. K míře závaznosti soudní judikatury. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 16, s. 576.

2 Cíle disertační práce, popis vlastního řešení, původní výsledky a jejich uplatnění

2.1 Metody a řešení problémů, cíle disertační práce

Cílem disertační práce není prostý faktický popis aktuální právní úpravy poskytování spotřebitelských úvěrů. Meritem je upozornění na některé dílčí právní problémy, které způsobují nejasnosti a omyly⁸, jenž mohou jak u spotřebitelů v roli dlužníků tak u podnikatelů v roli věřitelů, způsobit komplikace vzájemného smluvního styku, to vše s akcentem nepřiměřených ustanovení, které jsou dle mého názoru až příliš ovlivněny novým principem smluvního práva, kterým je ochrana smluvní strany.⁹

V této souvislosti prolíná do zkoumané oblasti jakási intuice toho, že autonomie vůle je omezována ochranou slabší strany, spotřebitele. Pojem intuice chápeme ve významu interiorizované, tzn. subjektivní vidění a poznání něčeho bez přímého a detailního poznání, bez zkušenosti nebo rozumového úsudku. Je to duševní schopnost, která nám ukazuje možný směr, sděluje, co by se mělo udělat, ale nevysvětluje proč.¹⁰

Práce se tedy analyticko-kritickou metodou snaží upozornit na některé nedostatky stávající právní úpravy spotřebitelských úvěrů, poukázat na možná rizika, která pro smluvní strany vyvstanou přijetím nového občanského zákoníku a zároveň i zohlednit aktuální právní stav v této oblasti.

Disertační práce systémovou metodou pojednává o minulé úpravě spotřebitelských úvěrů v kapitole druhé, kde je pojednáno o historickém vývoji tohoto institutu jak u nás, tak i v zahraničí s přihlédnutím k evropské legislativě, která do českého právního řádu přinesla zákaz tzv. nepřiměřených ujednání ve spotřebitelských smlouvách.

Na tento historický exkurz je kritickou metodou navázáno v kapitole třetí, kde je hovořeno a aktuálních nedostacích platného zákona č. 145/2010 Sb., o

⁸ Viz kapitola 4 – Nepřiměřená ujednání ve smlouvách o spotřebitelském úvěru.

⁹ Viz kapitola o autonomii vůle.

¹⁰ SPOUSTA, Vladimír. *Vádemékum autora odborné a vědecké práce humanitního a sociálního zaměření*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009, s. 183.

spotřebitelských úvěrech, který dle názoru autora nesplnil očekávání, která do něj byla vkládána. To je dokázáno analytickým přístupem kapitoly čtvrté, kde je pojednáno o institutech, které nespádají pod právní úpravu spotřebitelských úvěrů, ale které tento fenomén významně ovlivňují. Úvodem této kapitoly je hodnoceno, zda je vůbec v českém právním řádu potřeba právní úprava nepřiměřených ustanovení, když se ve výsledku jeví jako silně dysfunkční.

Vycházím primárně z teze, že autonomie vůle je v současném právním systému příliš omezována ochranou slabší strany, a v některých případech ustanovení o nepřiměřených ujednáních nejsou naopak použita kvůli nepochopení účelu Směrnice č. 93/13/EHS.

V logické návaznosti pokračují kapitola pátá a šestá, které srovnávací metodou ukazují, že přístup k ochraně spotřebitele a tzv. nepřiměřeným ustanovením je v budoucí úpravě občanského zákoníku a zahraničních úpravách inkorporován v jiných předpisech, a nebyla by k němu potřeba samostatná úprava, pokud by byly řádně aplikovány zásady civilněprávních předpisů.¹¹

Vyústěním je závěr, který shrnuje poznatky této práce, jejímž cílem je ověřit, zda je současná úroveň ochrany spotřebitele díky aplikaci ustanovení o tzv. nepřiměřených ujednáních přínosem českému právnímu řádu, či zda naopak potlačuje autonomii vůle. Práce se zaměřuje na oblast spotřebitelských úvěrů a ověřuje funkčnost i ucelenost příslušných právních předpisů a ochranu slabší strany v této oblasti.

Platí, že kdo nezná minulost, je odkázán k tomu, aby omyly opakoval, pracuji proto příležitostně i s historickými tématy a s jejich aplikací na současnou právní úpravu. Je totiž nabíledni, že ochrana slabší strany není žádnou novinkou. Možná překvapivě není novým tématem ani užití všeobecných obchodních podmínek. Vždyť již v roce 1933 Sedláček hovoří o hromadném uzavírání smluv, kdy moderní velkopodniky vytvořily tento tehdy zcela nový systém uzavírání smluv, a uvádí, že druhému kontrahentovi není možno docílit změny podmínek, má pouze zvolit možnost, zda smlouvu uzavře, či nikoli.¹²

Cílem méj disertační práce je za pomoci kriticko-srovnávací analýzy nalézt řešení aktuálních problémů nepřiměřených ujednání ve spotřebitelských úvěrech.

¹¹ Zásada poctivosti, dodržování dobrých mravů, apod.

¹² SEDLÁČEK, Jaromír. *Obligační právo 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 18.

2.2 Původní výsledky autora

Disertační práce vznikala v letech 2009 až 2011 zkoumáním dílčích problémů a její části byly průběžně ověřovány formou publikací v odborných časopisech a sbornících. Ačkoli se částečně opírá také o vydanou monografii¹³, tato je chápána jako její pouhý předstupeň, s úkolem ověřit některá teoretická východiska. Právní závěry jsem v některých oblastech postupně zdokonalil a některé jsem byl nucen i změnit¹⁴. Disertace je uceleným pojednáním o vybraných otázkách, obsahuje uveřejněné výsledky vědecké a tvůrčí práce přijaté k uveřejnění tak, jak to požaduje studijní a zkušební řád.

V průběhu prezenčního studia jsem se zaměřil také na oblasti související s tématem (převážně otázky obecné kontraktace), s jejichž pomocí jsem prohlouboval své znalosti pro ověření teoretických východisek mé práce. Publikální výsledky jsou uvedeny v následujícím přehledu a právní závěry v následující kapitole autoreferátu.

2.2.1 Publikace přímo související s tématem disertační práce

- DOHNAL, Jakub. *Spotřebitelský úvěr – praktická příručka s příklady a judikaturou*. Praha: Leges, 2011. 128 s.
- DOHNAL, Jakub. *Spotřebitelský úvěr – právně problematické aspekty. Rigorózní práce*. Olomouc, 2011. 109 s.
- DOHNAL, Jakub. Úročení úvěrů - vybrané otázky. *Obchodněprávní revue*, 2011, roč. 3, č. 2, s. 45 - 48.
- DOHNAL, Jakub. Prodloužení promlčecí doby spotřebitelem a jeho dovolenost. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 41, č. 4, s. 31 - 33.
- DOHNAL, Jakub. Obrana spotřebitele, nebo bránění obchodnímu styku? *Bulletin advokacie*, 2010, roč. 40, č. 5, s. 66 – 69.

¹³ DOHNAL, Jakub. *Spotřebitelský úvěr – praktická příručka s příklady a judikaturou*, Praha: Leges, 2011, 128 s.

¹⁴ Obzvláště ustoupit od svého dřívějšího zánění pro absolutní volnost smluvních vztahů, jak jsem je formuloval např. v DOHNAL, Jakub. Obrana spotřebitele, nebo bránění obchodnímu styku? *Bulletin advokacie*, 2010, roč. 40, č. 5, s. 66 – 69.

- DOHNAL, Jakub. Dvojkolejnost smlouvy o úvěru a její dopad na současnou úroveň ochrany spotřebitele. In KNOLL, Vilém (ed). *Naděje právní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 66 - 68.
- DOHNAL, Jakub. Obstojí autonomie vůle vedle ochrany spotřebitele? In MASOPUST, Zdeněk, JERMANOVÁ, Helena (eds.) *Metamorfózy práva ve střední Evropě II*, Plzeň, : Aleš Čeněk, 2010, s. 301 -306.
- DOHNAL, Jakub. *Zbytečná hysterie kolem spotřebitelských úvěrů* [online]. epravo.cz, [cit. 27. května 2009]. Dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/zbytecn-hysterie-kolem-spotrebitelskych-uveru-74167.html>.

2.2.2 Publikace vztahující se k obecné kontraktaci

- DOHNAL, Jakub. *Právo duševního vlastnictví ve vědě a výzkumu*. Olomouc: Moravská vysoká škola Olomouc, 2010. 40 s.
- DOHNAL, Jakub. Obrácené odstupné jako smluvní pokuta. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 20, č. 16. s. 592 - 594.
- DOHNAL, Jakub. Závazek k budoucímu převodu nemovitostí mezi podnikateli. *Obchodněprávní revue*, 2011, roč. 3, č. 5, s. 129 - 132.
- DOHNAL, Jakub. Vybrané aktuální otázky odporovatelnosti v občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 19, č. 24, s. 882 - 884.
- DOHNAL, Jakub. Zrušení spoluvlastnictví u pozemku zatíženého zástavním právem. *Právní rádce*, 2011, roč. 19, č. 7, s. 24 - 26.
- DOHNAL, Jakub. Následky schválení amorální dědické dohody bez účasti věřitele. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 21, č. 1. s. 24 - 26.

3 Zhodnocení výsledků pro vědní obor nebo praxi – právní závěry

Pokus o objektivní zhodnocení výsledků vlastní práce, pokud do ní autor poctivě vložil své znalosti a síly, patří k nejtěžším finálním úkolům vědecké činnosti. Jsem přesvědčen, že nejdůležitější podmínkou, ba přímo hybatelem tohoto procesu, je snaha, aby práce byla podnětná, smysluplná a inspirující. Tato inspirace nemusí být nutně pozitivní; konfrontace, dokonce nezřídka jedině konfrontace, může posunout řešení naléhavých problémů správným směrem.

Domnívám se proto, že mé výsledky v oblasti spotřebitelsko-úvěrové kontraktace mohou být přínosem nejen pro další vědecké bádání, ale i pro právní praxi. Moje publikace o spotřebitelských úvěrech již nachází své místo i mezi soudci, kteří z ní v některých případech dokonce čerpají východiska pro svá rozhodnutí v četné agendě spotřebitelských úvěrů.

Za důležité pokládám zejména řešení otázky, zda má vůbec ochrana spotřebitele v našem právním řádu své místo, když naráží na akcentovanou autonomii vůle; obzvláště s ohledem na nový občanský zákoník, který původně s ochranou spotřebitele vůbec nepočítal. Zamýšlel jsem se rovněž nad častými instituty smluvního práva, o kterých je uvažováno, co do možnosti jejich podřazení pod fenomén nepřiměřených ujednání.

3.1 Nepřiměřené úročení úvěrů

Příslušenství pohledávky je tématem, které jsem zkoumal dlouhou dobu. Je očividné, že platná právní úprava popírá ekonomický význam příslušných ustanovení o úročení úvěrů a nemůže dlužníky motivovat k řádnému hrazení jejich závazků. Ať už jsou to spotřebitelé, kterým je zakázáno stanovovat smluvní úroky z prodlení, či podnikatelé, kteří nesmí úročit příslušenství. Vhodnější tedy bude dle mého názoru úprava obsažená v návrhu nového občanského zákoníku, která silně akcentuje autonomii vůle, a to i pro spotřebitele. Ostatně návrh nového občanského zákoníku řeší jak teoretické právní nejasnosti právní úpravy spotřebitelského práva, tak

praktické problémy, které nesprávný překlad a špatná implementace spotřebitelského *acquis* v praxi způsobuje.¹⁵

Dle mého názoru je čas přestat zavírat oči nad aktuálním stavem práva, které se pouze snaží pozitivně popsat momentální normy, aniž by se aplikovala jeho podstata. Soudy, jako orgány spravedlnosti mají současnou legislativou a byrokracií omezenou možnost soudcovského uvažování. Pro obstrukční kroky stran a administrativní zátěž nemají možnost rozhodovat dle podstaty zákona. Je na čase, aby soudy měly možnost o věcech opravdu rozhodovat, aniž by se musely držet „do slova a do písmene“ některých vágních norem.

Je nutno dodat, že ačkoli je dle soudů zakázáno stanovovat smluvní úroky z prodlení spotřebitelům a úročit příslušenství, zákon tyto instituty v podstatě dovoluje použitím smluvní pokuty. V rámci zefektivnění procesu vymáhání nároků věřitele bude jistě jednodušší zvolit tento institut zajištění závazku a změnou slovního spojení „smluvní úrok z prodlení“ na „smluvní pokuta“ dosáhne věřitel stejného účelu, navíc efektivně. I takový je bohužel stav naší legislativy.

Problematika smluvních úroků z prodlení je u nás řešena s tím, že je potřeba naplňovat společné evropské cíle, aby bylo dosaženo efektivní ochrany spotřebitele. Úroveň této ochrany ovšem dle mého názoru nelze maximalizovat, protože je i za současného stavu naprosto dostatečná.

Pro ilustraci uveďme, že Soudnímu dvoru byla přeložena otázka, zda je v rozporu s právem Společenství, zejména ve vztahu k právu na ochranu spotřebitelů, pokud se vnitrostátní soud vyhýbá tomu, aby bez návrhu rozhodl na počátku sporu a v kterémkoliv stadiu řízení o tom, zda podmínka, která je obsažena ve smlouvě o spotřebitelském úvěru a v níž se stanoví úroky z prodlení (v tomto případě ve výši 29 %), je neplatná, či nikoliv, a zda má být upravena, či nikoliv?¹⁶ V zahraničí tedy úroky z prodlení přípustné jsou.

Inspiraci k možnému řešení lze hledat v zámoří, kde je proces vymáhání smluvních úroků z prodlení regulován již v mimosoudní oblasti. Ustanovení § 227.15

¹⁵ TOMANČÁKOVÁ, Blanka. Vybrané praktické problémy smluv uzavíraných se spotřebitelem a jejich řešení v návrhu nového českého občanského zákoníku. In: HUSÁR, Ján (ed). *Súčasnosť a perspektívy právnej regulácie obchodných zmlúv II*. Košice: UPJŠ, 2009, s.120 – 130.

¹⁶ Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Audiencia Provincial de Barcelona (Španělsko) dne 29. prosince 2010 - Banco Español de Crédito, S.A. v. Joaquín Calderón, sp. zn. Camino C-618/10, Úř. věst. C 95, 26. března 2011, s. 2.

Trade Commision Act¹⁷ ve Spojených státech stanoví, že za nemístnou (unfair) praxi se považuje, pokud jsou po dlužníkovi vymáhány¹⁸ úroky z prodlení, ačkoli je tato pohledávka za ním pohledávkou jedinou, plynoucí z předchozího období a dlužník jinak své pohledávky hradí. Nedodržení těchto ustanovení má za následek veřejnoprávní sankce a celá problematika tedy nespadá do oblasti soukromého práva, kam je u nás, dle mého názoru, nesprávně řazena.

Ve své práci jsem tedy uzavřel, že současná doktrína „přirůstání příslušenství k věci hlavní“ není dle mého názoru správnou cestou, stejně jako imperativní zákaz smluvních úroků z prodlení.

3.2 Smluvní fikce doručení a otázka obchodních podmínek

Témata obsažená v kapitolách 4.2 a 4.5 disertační práce jsou v současné době často zkoumána v rozhodovací praxi soudců. Doručení určitého právního úkonu druhé straně je totiž relevantní pro nárok na uplatnění některých sankcí vůči spotřebiteli, či úspěch žalobního nároku vůbec.

Co se týče smluvní fikce při doručení, s ohledem na komparaci a kritický rozbor přístupu k dané věci¹⁹ je nutné *stricto sensu* uzavřít, že smluvní fikci doručení nelze pokládat za nepřiměřené smluvní ustanovení dle § 56 Oz a směrnice o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Jedná se o situaci, která obsahuje v podstatě tři instituty.

Prvním, který se ovšem ve výsledku neaplikuje, je nepřiměřené smluvní ujednání, dalším účinek doručení vůči třetím osobám, který je judikatorně vyřešen a poslední autonomie osob ve stanovování fikcí ve smlouvách.

¹⁷ In connection with collecting a debt arising out of an extension of credit to a consumer, it is an unfair act or practice for a bank to levy or collect any delinquency charge on a payment, when the only delinquency is attributable to late fees or delinquency charges assessed on earlier installments, and the payment is otherwise a full payment for the applicable period and is paid on its due date or within an applicable grace period.

¹⁸ Vymáháním se rozumí pouze mimosoudní vymáhání, nikoli samotný soudní proces (For the purposes of this section, "collecting a debt" means any activity, other than the use of judicial process, that is intended to bring about or does bring about repayment of all or part of money due or alleged to be due from a consumer).

¹⁹ I s ohledem na různé přístupy k dispozitivnosti a kogentnosti právních ustanovení, jak o nich diskutují např. JENDREJÁK, Peter. K téme „odstoupení od smlouvy prostřednictvím smluvní fikce doručení“. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 15, č. 4, s. 141 – 146, a proti němu opačně PHILLIPI, Tomáš. Právní účinky odstoupení od smlouvy realizovaného prostřednictvím smluvní fikce doručení. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 14, s. 401 – 405.

Za současného pojetí právních norem nelze stanovovat fikční domněnky, protože by to odporovalo doktrinálnímu a společensko-právnímu přístupu. „Fikce doručení“ je poměrně kvalitně ošetřena úpravou v § 45 občanského zákoníku, kdy je nutno kategoricky odmítnout názory, že doručení, potažmo oznámení některé skutečnosti se může smluvní strana dopředu vzdát²⁰.

Účinností navrhovaného znění občanského zákoníku bude dle mého celá věc vyjasněna s tím, že přenesení odpovědnosti za jednání na jednotlivé osoby při zachování spravedlivé nutnosti dokazovat odeslání zásilky. Pokud tento požadavek věřitel splní, nebude se dlužník moci vymlouvat na nemožnost doručení za použití běžných obstrukčních kroků jako v současnosti a do smluv již nebude nutné umisťovat ujednání o fikci doručení.

Stran odkazu na obchodní podmínky je potřebné uvést, že jejich užití není nepřiměřené ani pro spotřebitele nepřípustné. Problémem u soudů nebývají samotné smluvní podmínky, ale spíše unesení důkazního břemen, a tedy schopnost věřitele prokázat, že je spotřebitel vázán předloženými smluvními podmínkami.

Dle ustanovení § 120 OSŘ jsou účastníci povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Jestliže např. žalobce nárokuje úhradu smluvní pokuty na základě ustanovení smluvních podmínek, které předložil jako listinný důkaz, musí prokázat jejich pravost. Konkrétně tedy musí dokázat, že jde o ty smluvní podmínky, na které odkázal ve své žalobě.

Jak stanoví judikatura, obchodní podmínky, na které smlouva odkazuje, a jež jsou k ní připojeny nebo jsou smluvním stranám známy, nemusí být samostatně podepisovány účastníky smluvního vztahu. V pochybnostech však musí ten kdo se jich dovolává prokázat, že byly ke smlouvě připojeny anebo že byly druhé straně známy.²¹

V tomto ohledu je pro věřitele spotřebitelského úvěru důležité, aby obchodní podmínky buďto nechal spotřebiteli přímo podepsat, čímž by naplnil požadavky zákona o spotřebitelském úvěru, anebo aby je nechal alespoň průběžně zveřejňovat v tištěných periodikách pro případný soudní spor. Zveřejňování obchodních podmínek na internetu pokládám za nedůkladné a za zcela odporující všem

²⁰ Jak o tom hovoří STAVĚLÍK, Petr. Ještě k „odstoupení od smlouvy prostřednictvím smluvní fikce doručení“ – jiný úhel pohledu. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 14, č. 21, s. 788 – 79.

²¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. února 1998, sp. zn. 5 Cmo 318/19

principům spotřebitelskoprávní politiky, zákonu o spotřebitelském úvěru i teorii unesení důkazního břemene.

Jak uvádí rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2001, sp. zn. 22 Cdo 2727/99, popírá-li účastník pravost soukromé listiny, leží důkazní břemeno ohledně pravosti na tom účastníkovi, který ze skutečností v listině uvedených vyvozuje pro sebe příznivé právní důsledky.²²

Nejvyšší soud dále uvedl²³, že u soukromých listin je třeba rozeznávat jejich pravost (tedy skutečnost, že soukromá listina pochází od toho, kdo je v ní uveden jako vystavitel) a správnost (pravdivost). Popírá-li vystavitel (spotřebitel) správnost listiny, leží důkazní břemeno ohledně pravosti na tom účastníkovi, který ze skutečností v listině uvedených vyvozuje pro sebe příznivé právní důsledky.

S ohledem na výše uvedené je tedy vždy na žalobci (věřiteli), aby prokázal, že jím předkládané obchodní podmínky jsou těmi, na které odkázal žalovaný při uzavírání smlouvy. Pokud tak neučiní (např. prokázáním zveřejnění v obchodním věstníku, či tištěném periodiku), nelze než uzavřít, že takové smluvní podmínky nejsou pro spotřebitele závazné.

Z výše uvedeného tedy plyne, že dohoda o odkazu na obchodní podmínky nemůže být považována za nepřiměřené ujednání i s odkazem na ustanovení § 5 zákona o spotřebitelském úvěru. Wachtlová i Slanina správně uvádějí, že je v rozporu s povahou zákona, aby takovéto smluvní podmínky²⁴ byly dány na CD, jako pevném nosiči, spotřebiteli, který neumí zacházet s počítačem.

Vše vychází ze samotného znění směrnice 93/13/EHS, která v čl. 7 normuje, že na nepřiměřenost smluvního ujednání se hledí ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechny další podmínky smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází. Ke každým smluvním podmínkám je tedy nutno přistupovat individuálně.

²² Obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 1997, sp. zn. 2 Cdon 257/97

²³ V rozsudku ze dne 9. října 2000, sp. zn. 22 Cdo 617/99

²⁴ Předšmluvní informace dle ustanovení § 5 zákona o spotřebitelském úvěru.

3.3 Smluvní prodloužení promlčecí doby

Ve své disertační práci jsem se zabýval také smluvním prodloužením promlčecí doby, což je jednostranný právní úkon, kterým dlužník svému věřiteli prodlužuje dobu, po kdy po něm může jeho dluh aktivně soudně vymáhat.

Je to téma kontroverzní, a ne zcela uspokojivě vyřešené. Dle mého názoru²⁵ se použije ustanovení § 56 odst. 1 občanského zákoníku i v této situaci. Je zde stanoveno, že spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran. Jestliže by tedy spotřebitel jednostranně prodloužil věřiteli promlčecí dobu k uplatnění jeho práv, jednalo by se o značnou nerovnováhu vzájemných vztahů, a takové ujednání by tedy bylo bez dalšího neplatné.

V této souvislosti totiž lze užít původní špatný překlad směrnice 93/13/EHS, kde je hovořeno o „podmínkách“²⁶. Tyto podmínky nelze zaměňovat za nahodilou složku právního úkonu tak, jak je vnímána u nás, ale naopak za podmínku uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru. Fakticky je totiž prohlášení spotřebitele o prodloužení promlčecí doby věřiteli podmínkou²⁷ jeho získání spotřebitelského úvěru²⁸ a taková jednostranná „podmínka“ je nepřípustná.²⁹

Ačkoli se tedy nepochybně jedná o další omezení zásady autonomie vůle v závazkových vztazích, lze snadno dovodit, že jednostranné prodloužení promlčecí doby spotřebitelem věřiteli, za současné právní situace, neobstojí z výše uvedených důvodů. Jsa vědom, že se tímto pouštím do samotné podstaty závazkového práva, a tedy že uznávám kauzu za samotný titul, je mi jasné, že je-li jednostranné prodloužení promlčecí doby jedním z nezměnitelných ustanovení úvěrové smlouvy, je takové ujednání bez dalšího neplatné.

²⁵ V rozporu s ostatními autory jako např. VYMAZAL, Lukáš. Ochrana spotřebitele a její meze v obchodním závazkovém právu. *Obchodněprávní revue*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 35 – 42.

²⁶ Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts, přičemž dle anglické terminologie pojem term znamená slovo nebo fráze, výraz, zvláště takové, které má ustálený a známý význam v nějaké vědě, umění nebo profesi; může znamenat rovněž slovo, frázi nebo podmínku ve smlouvě, dokumentu nebo dohodě, které se vztahuje k jednotlivé věci dle § 1-201 U.C.C. (Jednotný obchodní zákoník). Viz NOLAN, J. R., NOLAN-HALEY J.M. Blackův právní slovník. 6. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1990, s.1342.

²⁷ v sémantickém významu

²⁸ SEDLÁČEK, Jaromír. *Obligační právo, 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 18. Hovoří o tom, že „spotřebitel“ buď podepíše, nebo službu nedostane. Bylo by bláhové se domnívat, že lze v obchodních podmínkách věřitelů, kde je prohlášení o prodloužení promlčecí doby cokoli měnit.

3.4 Autonomie vůle a potřeba právní úpravy nepřiměřených ujednání

Zamýšlel jsem se také nad tím, že ochrana spotřebitele má přispívat k tomu, aby postavení spotřebitele bylo podnikateli rovnocenné, tzn. aby spotřebitel mohl být řádným členem společnosti, k čemuž mu má pomáhat právě spotřebitelské právo. Již z této premisy lze cítit vazbu právní úpravy na společenské jevy a strukturu společnosti.

V současné společnosti, kde jsou morální, etické a náboženské hodnoty na ústupu, vystupuje do popředí role práva jako významného společenského regulativu. Osobně jsem přesvědčen, že míra významu práva ve společnosti je přímo úměrná míře obecné absence přirozených etických norem a následně i míře absence „vyšších principů mravních“ jednotlivých společenských segmentů, a to od sociálních skupin až po jednotlivce. Z toho plyne i potřeba právní regulace ochrany slabší strany, tedy spotřebitele.

Schopnost řídit mezilidské vztahy za pomoci určených hodnot je za současné výše uvedené situace nejdůležitější a nejnutnější vlastností práva. Při všeobecném morálním úpadku je jeho úlohou regulovat dle mého právě ty vztahy sociální interakce, kde je morálka, etika a náboženství na ústupu, a tyto oblasti zůstávají napospas vulgárnímu bytí a existenci ve společnosti, která je často odmítá.³⁰ Ochrana spotřebitele je v návaznosti na výše uvedené unikátní oblastí, kde je chráněna jedna ze stran více než druhá.

Dovolím si tedy přiklonit se spíše k Dworkinovi, podle kterého právo obsahuje i další standardy, jež se od právních norem podstatně liší.³¹ Ať už chceme nebo ne, ve výsledku je za každým soudním rozhodnutím, legislativním aktem, správním rozhodnutím, či úkonem osoba člověka, která je svými smysly, zkušenostmi a životními vlivy ovlivněna natolik, že nelze vytvořit „čisté právo“, které by bylo osvobozeno od jakýchkoli zásahů.

Jednání člověka, vedené jeho vlastními popudy a smysly, je totiž dle mého názoru tím, co tvořilo dějiny a ovlivňovalo jejich běh, stejně jako běh dějin práva. Proto se distancuji od Maršálkovy myšlenky, že je možný jediný závěr: Ve

³⁰ Jmenujme například úctu ke stáří a důsledné prosazování důchodových norem, nebo drobné přestupky v rovině občanského soužití, které je těžko pro absenci žalobců postihovat.

³¹ DWORKIN, Ronald. *Když se práva berou vážně*. Praha: OIKOYMENH, 2001, s. 56.

společnosti funguje jen jedno právo – pozitivní. Přirozené právo podle něj není vůbec právem, je jen představou ideálního práva, projekcí lidských zájmů a hodnot. Také argumentace právního pluralismu neobstojí. To, co právní pluralismus za právo označuje, právem také ve skutečnosti není. Jde o pestrou směsici fenoménů, kterým chybí vazba na stát a garance státního donucení.³² V tomto případě vycházím z premisy, že právní úprava ochrany spotřebitele je silně propojena s moderní společností a stává se z ní metaprávní disciplína.

Souhlasím s názorem, že hodnocení práva se neobejde bez jeho poznání³³, především z vědomí existence určité právní normy a z alespoň přibližné znalosti jejího obsahu. Teprve na tomto kognitivním základě může dojít ke konfrontaci požadavků právní normy s osobní hodnotovou hierarchií subjektu.

V právní vědě je často diskutována otázka logické povahy práva. Střetávají se dva krajní názory. Na jedné straně je to extrémní logicismus, který chápe právo jako ideální řád, zcela oddělený od sociální reality, dokonale popsateľný pomocí soustavy právních kategorií v podobě logického kalkulu. To je přístup, který např. odmítá aplikaci tzv. nepřiměřených ustanovení na jednostranné prodloužení promlčecí doby, protože se nejedná o smlouvu, a *stricto sensu* tedy nelze hovořit o nepřiměřených ujednáních ve spotřebitelských smlouvách.³⁴

Na druhé straně stojí striktní popírání logických základů práva poukazem na to, že právo je z velké části postaveno na výjimkách a připouští nesoulad (rozpory), zatímco logika nezná výjimky, ale jen přísné zákonitosti a vyžaduje naprostou konzistenci.³⁵ Osobně se v pohledu na ochranu spotřebitele ztotožňuji spíše s Dworkinovským pojetím této oblasti, podle kterého právní normy nelze chápat jako pouhé zákonné soubory, které upravují určité oblasti chování pokaždé stejně, ale u „hard cases“, jak je Dworkin nazývá, je třeba zapojit i jiné faktory, potřebné pro správné řešení situace, např. sociální cítění.

Je známým faktem, že autoři se většinou vzácně shodují na tom, že dodavatel, jako obchodník profesionál, má ve smluvním vztahu lepší postavení než spotřebitel; podle doktríny je odborníkem na nabízený výrobek, má zkušenosti v oblasti využívání trhu a lepší znalosti při uplatňování právních postupů.

³² MARŠÁLEK: *Právo a společnost...*, 191.

³³ KUBŮ: *Teorie práva...*, 255.

³⁴ Já zastávám opačný názor, viz kpt.4.2.

³⁵ MARŠÁLEK: *Právo a společnost...*, s. 75.

Z tohoto pohledu se může zdát, že jde o činnost příslušných orgánů, které ve všech úrovních a směrech činnosti do značné míry ovlivňují efekt společenského působení práva. Je nesporné, že prvním předpokladem adekvátního výsledku působení právních norem je dostatečná úroveň jejich obsahové i formální kvality.³⁶ Nicméně kdo určí, co je ve společnosti „kvalitní“? Je to většina? Nebo podle teorie elit osvícený jedinec, schopný objektivně určit nejlepší právní řešení daného problému?

Z uvedených argumentů docházím k tomu, že ochranu spotřebitele je třeba chápat jako soubor právních norem, které upravují ochranu slabší strany s akcentem na její socioekonomické postavení. Pokud bychom ovšem užili tuto definici příliš vulgárním způsobem, došlo by k potlačení smluvní volby, tzn. k potlačení smluvní autonomie, což by bylo velmi nežádoucí, a navíc by to bylo i v rozporu s moderními kontraktačními trendy.

Jedním ze základních principů každého systému je požadavek jeho bezrozpornosti, který se v normativním systému, kterým je i právní systém, projevuje dvojím způsobem. Jednak v něm nemohou existovat dvě naprosto rozporná pravidla, a jednak se projevuje v požadavku konformity i ostatních entit, které spoluvytvářejí právní řád, zejména v požadavku hodnotové bezrozpornosti práva.³⁷

V oblasti právní ochrany spotřebitele je tato jednota ovšem narušena, protože dle ustanovení § 55 odst. 3 občanského zákoníku platí, že v pochybnostech o významu spotřebitelských smluv platí výklad pro spotřebitele příznivější. To ve výsledku znamená, že na jedné straně je zásada autonomie vůle, na straně druhé ochrana slabší strany.

Občanský zákoník v mnoha ohledech nevyhovuje současným socioekonomickým požadavkům, kdy jeho nedostatky spočívají především v rigiditě a založení na rovnosti účastníků smluvních vztahů při potlačení autonomie vůle.³⁸

Princip autonomie vůle, který je vyjádřen zejména v ustanovení § 2 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů stanoví, že účastníci občanskoprávních vztahů si mohou vzájemná práva a povinnosti upravit

³⁶ BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI Publishing, 2004. 348 s.

³⁷ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 44.

³⁸ Viz například shodný názor KNAPPOVÁ, Markéta, ŠVESTKA, Jiří. *Občanské právo hmotné – 1. svazek*. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 63 a násl.

dohodou odchylně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit.

Zásada autonomie vůle subjektů občanskoprávních vztahů se tak s ohledem na ústřední postavení občanského práva v systému soukromého práva jako celku stává charakteristickou zásadou pro soukromé právo vůbec. Hovoří se též o soukromé neboli privátní autonomii vůle.

Autonomie vůle subjektů v oblasti občanskoprávních vztahů znamená, že zůstává zásadně na úvaze, rozhodování a sebeurčení těchto subjektů, zda se v souladu s ústavně zakotveným principem (čl. 2 odst. 4 Úst, čl. 1 odst. 3 ZLPS, kdy každý, tzn. fyzická či právnická osoba, může činit vše, co není zákonem zakázáno a nikdo naopak nesmí být nucen činit, co zákon neukládá) stanou subjektem občanského subjektivního práva a jakého, vezmou na sebe občanskoprávní povinnost a jakou, neboli že se budou chovat podle svého.

Autonomie vůle subjektů občanskoprávních vztahů by proto měla být v právním státě moderní demokratické společnosti omezována jen tam, kde je to v souladu se zákonem a kde je to při sledování legitimního cíle nezbytně nutné, a to navíc vždy v míře co nejmenší. Platí, že čím méně je zásahů veřejné moci do soukromého života jedinců z důvodů určitého veřejného zájmu, tím více je uplatňována jejich svoboda.³⁹ Povinnost člověka něco činit nebo něčeho se zdržet tedy musí být výslovně určena.⁴⁰

Každý občan může činit vše, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Občanovi se tak do rukou dostává dvojsečná zbraň. Své smluvní vztahy, své chování a interakci s okolím může upravovat dle své vlastní vůle v zákonných mezích. Na druhou stranu musí logicky dojít ke střetu s ostatními subjekty právních i mimoprávních vztahů, které mohou svoji autonomii vůle využít proti němu.

Nežřídká se totiž v oblasti právní ochrany spotřebitele setkáváme se situacemi, ve kterých je snaha využívat autonomii vůle tak, aby jedna ze stran byla druhou stranou poškozena. Zde ovšem vzniká první problém spotřebitelskoprávní politiky, která se potýká s autonomií vůle v poněkud nerovném „boji“.

³⁹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník – komentář I. díl*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 50 (§ 2 občanského zákoníku).

⁴⁰ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 119.

Je snad spotřebitel natolik nesvéprávný, že mu některá jednání musíme speciální právní úpravou zakazovat? Je princip autonomie vůle pouhým bezobsažným pojmem? Jestliže pojmem ochranu spotřebitele z hlediska práva jako oblast, kde je nutná regulace společenských vztahů, můžeme se shodnout na tom, že pro moderní dobu je charakteristické posílení úlohy práva na úkor ostatních normativních systémů.⁴¹ Bez ochrany spotřebitelů by totiž nebylo dost dobře možné reálné fungování obchodních vztahů spotřebitel – podnikatel a autonomie vůle tedy musí být v určitém ohledu potlačena.

Domnívám se, že udržovat úroveň veřejné morálky legislativním regulativem je správné, samozřejmě ovšem také uznávám, že je to „balancování na hraně“, a že je poněkud složité celou věc nastavit tak, aby fungovala. Jestliže by totiž právo fungovalo jako regulativ společnosti, ve které morálka absentuje, následně by zákonodárci, vzeší z takové společnosti⁴², nebyli schopni v duchu výroku „Lid má takovou vládu, jakou si zaslouží“ nastavit legislativu tak, aby morálku sama nepotírala. Zastávám tedy názor, že regulovat morálku právem je sice možné, obávám se ovšem, že k tomuto nemáme, a pravděpodobně těžko kdy budeme mít, dostatečně kompetentní zákonodárce.

V oblasti ochrany spotřebitele, kde má být chráněna slabší strana, je obzvláště důležitá jakási ingerence ze strany zákonodárce i příslušných orgánů. Hodnota práva je totiž samozřejmě v jeho zabraňování anarchii, libovůli a chaosu ve společnosti, tzn. stabilizaci společenských vztahů (funkce regulativní, kontrolní, právní jistoty), a ve schopnosti reagovat na proces postupných společenských hodnot.⁴³ Obecně je však dle mého názoru téma morálky pojmem v právu momentálně opomíjeným, ale z hlediska ochrany spotřebitele o to důležitějším, že proti sobě vystupují dvě nestejně silné strany - podnikatel a spotřebitel.

Ačkoli se zdá, že je celkem jednoduché rozlišit v případech sporů plynoucích ze spotřebitelských vztahů „dobrou a zlou stranu“, a rozlišit, koho by měla chránit a koho naopak trestat pomyslná ruka zákona, je nutné zamyslet se nad zásadami a principy, které jsou v takových situacích uplatňovány.⁴⁴ Je snad aplikace zásady „Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno“, sama o sobě nemorální, pokud si

⁴¹ MARŠÁLEK, Pavel. *Právo a společnost*. Praha: Auditorium, 2008, s. 35.

⁴² Kteří jsou tedy jejím obrazem.

⁴³ KUBŮ, Lubomír, HUNGR, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007, s. 252.

⁴⁴ Viz rovnost účastníků, autonomie vůle, ochrana slabší strany.

například smluvní strany sjednají nestandardní podmínky, a je to tedy v rozporu s právem? Nutí snad někdo spotřebitele půjčovat si peníze? Ostatně, není problém spotřebitelských úvěrů spíše v rovině morální než právní? A nakonec, uvažuje vůbec někdo o rizikovém postavení věřitele ve spotřebitelských vztazích?

Autoři nového občanského zákoníku, zcela v duchu současných socioprávních trendů, přenášejí odpovědnost v některých oblastech na spotřebitele, kteří jsou odpovědni za své kroky, a v zásadě s nimi nelze než souhlasit. Bez důsledné edukace spotřebitelů a bez zajištění řádné právní pomoci, která se jim pro nedostatek finančních prostředků nedostává⁴⁵, se však bude celá spotřebitelskoprávní problematika stále jen točit v kruhu.

Autonomie vůle vedle stále silnější ochrany spotřebitele samozřejmě ob stojí a v duchu právní zásady „Proto jsou zákony dány, aby silnější nemohl všechno“, tyto instituty mohou stát vedle sebe. Nenacházím ovšem stále odpověď na otázku, kdo by měl určit, kde hranice autonomie vůle končí a zda je vůbec možné takovou hranici nalézt.

V takovém případě samozřejmě přichází na řadu metodologie. Jejím hlavním cílem je zajištění předvídatelnosti soudcovského rozhodování, a tím i omezení volné úvahy soudce při aplikaci práva. Bez takové právní metodologie se stává právo pouhou hříčkou v rukou soudce, který s jeho pomocí dokáže odůvodnit jakékoli řešení právní otázky, které v lepším případě subjektivně považuje za spravedlivé, v horším případě za jemu prospěšné.⁴⁶

Domnívám se, že právě rozkol v rozhodování zvláště prvostupňových soudů ve věcech ochrany spotřebitele je jedním z důvodů, proč není ochrana spotřebitele v českém právním řádu efektivní. Jestliže totiž bude každý soud rozhodovat podle svého vlastního přesvědčení, dojde k naprosto zásadnímu porušení principu *De similibus idem es iudicandum* (*Případy obdobné mají se rozsuzovat obdobně*), který je vlastně součástí pojmu spravedlnost ve formálním smyslu, demonstruje samu ideu práva a nezná žádná omezení.⁴⁷

⁴⁵ Dobrým institutem v této věci je Studentská právní poradna Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, která umožňuje spotřebitelům, kteří nemají peněžní prostředky na kvalifikované advokáty, nalézt odbornou radu zdarma.

⁴⁶ MELZER: *Metodologie*, s. 16.

⁴⁷ BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 290 et 348.

Případy ochrany spotřebitele sice nepatří mezi ony „hard cases“,⁴⁸ o kterých se zmiňuje Dworkin, když uvažuje ve svém díle *Taking rights seriously* nad tím, zda vrah může dědit po své oběti, jejíž je zákonným dědicem, ale i v oblasti ochrany spotřebitele lze jistě podobnosti nalézt. Nejčastěji používáme principy jako určitou úroveň standardů, které se při své aplikaci v podstatě staly pravidly a nelze je opomíjet. Zásady popisuje Dworkin jako standard, jehož účelem je reflexe ekonomických, politických, nebo společenských prvků ve společnosti.⁴⁹ Takovou reflexi je nutné uplatnit i v případě, že se zabýváme právní úpravou ochrany spotřebitele.

To jsou základní východiska, z kterých vycházím při posouzení otázky, zda je právní metodologie důležitou oblastí, kterou je nutno v oblasti kolize spotřebitelských právních vztahů s autonomií vůle užít. Tato pravidla vyplývají z poměřovaných právních principů, které dané právní argumenty legitimizují. Tak lze vytvořit i jistou hierarchii právních argumentů.⁵⁰ Lze však díky určení hierarchie právních argumentů efektivněji řešit právní případy a vůbec postavení spotřebitelskoprávní politiky v našem právním systému? Domnívám se, že ano.

Interpretace (výklad) právních norem je poznávací (intelektuální) proces, který je zaměřen na zjištění obsahu, smyslu a významu právních norem. V procesu interpretace se zjišťuje obsah (význam) právní normy (normativního ustanovení) a místo právní normy v systému právní regulace.⁵¹ Interpretace může mít samozřejmě různé podoby, jako je například účelový výklad, který se zabývá způsobem, kterým jsou předpisy a zákony interpretovány z hlediska jejich účelu, a na právo tedy nahlíží pohledem toho, jaké právo je a jaké by mělo být.⁵² Do popředí současného výkladového zájmu se dostává tzv. objektivně recentní výkladový cíl na základě právního principu, který leží v nejhlubších základech našich představ o právu, neboť každý odpovídá za sféru svého vlivu, tedy každý nese odpovědnost za následky, které se odehrály ve sféře jeho vlivu.⁵³

V této souvislosti se osobně přikláním k tzv. americkému právnímu realismu. Ten byl jedním z nejdůležitějších právních hnutí v USA v průběhu dvacátého století, jež

⁴⁸ Tedy případů neřešitelných pouhou subsumpcí pod jednoznačnou právní normu.

⁴⁹ DWORKIN: *Když se práva berou vážně ...*, s. 22.

⁵⁰ MELZER: *Metodologie*, s. 16.

⁵¹ KUBŮ: *Teorie práva*, s. 16.

⁵² LEITER, B., *American legal realism*, In: GOLDING, P. M., EDMUNDSON W. A. (ed). *The Blackwell Guide to the Philosophy of Law and legal theory*. Malden: Blackwell Publishing Ltd., 2005. s. 50.

⁵³ KUBŮ: *Teorie práva*, s. 16. (v podstatě vyjádření principu „Vigilantibus iura scripta sunt“).

se projevila nejen v americké právní vědě, a která se stala jedním z důležitých pramenů teorie práva 20. století.⁵⁴

Americký právní realismus nerozšiřoval, na rozdíl od jeho skandinávské odnože, právo do jeho filozoficko-sémantické roviny. Realisté byli právníci, kteří měli za to, že soudci by neměli rozhodovat podle přísně normativních postupů, jaké ordinoval Hans Kelsen, ale měli by se rozhodovat případ od případu tak, aby jednoduše řečeno posoudili, „jak by celá věc měla být vyřešena“.⁵⁵

S tím se samozřejmě nemohou smířit ani naturalisté ani metodologové (a tedy ani Melzer)⁵⁶, nicméně i v jejich odkazech lze najít prvky podobné americkému právnímu realismu, kde právo a morálka jsou vzájemně spojeny, vždyť není práva, které by bylo legitimní bez jeho morálního základu, zcela v protikladu se slavnou Radbruchovou formulí.⁵⁷

Dle mého názoru je ochrana spotřebitele, včetně její části o nepřiměřených ujednáních, propojením jednotlivých právních škol. Dokazují to i myšlenky právního realisty Llewellyna⁵⁸, který stanovil, že zákon nemůže jít nikdy „proti“ svému textu, ovšem zároveň určil princip, že pro řádnou realizaci zákona je nutno jít „za“ jeho text. Stejnou myšlenku v podstatě vyjadřuje i metodolog Melzer, který poukazem na recentní výkladový cíl přesně objasňuje ustanovení § 35 občanského zákoníku, které stanoví, že právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem.

Do celé mozaiky výkladu tedy Melzerova argumentace řádně zapadá a vytváří nové východisko pro pochopení výkladových ustanovení našeho právního řádu. Myšlenky, kterými se jednotlivé moderní právní školy zabývají, nalézají své prameny v historii; v 17. a 18. století vznikly podmínky umožňující zrod nového směru v právní vědě, jehož zakladatelem se stal Hugo Grotius. Tato škola, navazující na tradice řecko – helénisticko - římské filozofie, způsobila v právním myšlení doslova revoluci. I když se teorie přirozeného práva chtěla osvobodit od vlivu římského práva, přece jen z něj čerpala a inspirovala se jím. Hlásala ideu práva lidského rozumu a lidské

⁵⁴ Koneckonců i sám Kelsen v roce 1940 opustil Evropu a po krátkém působení na Harvardově univerzitě se stal profesorem na University of Berkeley v Kalifornii, kde působil až do své smrti 19. dubna 1973. V jeho pojetí práv ovšem americký právní realismus samozřejmě hledat nelze.

⁵⁵ LEITER: *American legal realism*, s. 50.

⁵⁶ např. Melzerova obhajoba německého právníka Alexyho, který částečně kritizuje Dworkina: In: MELZER: *Metodologie*, s. 33.

⁵⁷ BOGUSZAK: *Teorie práva*, s. 218.

⁵⁸ Karl Nickerson Llewellyn (1893–1962), americký právní realista.

přirozenosti (ratio), přičemž vycházela z názoru, že je nezbytné všímat si jen toho z římského práva, co platí v soudní praxi, a podle toho je označována jako *usus modernu pandectarum*.⁵⁹

Jestliže vezmeme v úvahu legitimitu a použitelnost mnou vybraných čtyř teoretickoprávních škol, tedy právní pozitivismus, právní naturalismus, metodologii a právní realismus, není dle mého namístě jejich vzájemné kompetitivní porovnávání, ale poučení se z nich a nalezení optimálního právního systému, a to zvlášť pro oblast ochrany spotřebitele.

Metodologicko-právní východiska,⁶⁰ spolu s fungujícími a kvalitními právními předpisy (tedy část právně pozitivní), v kombinaci s právním realismem a naturalismem, by mohla vytvořit nejefektivnější právní systém, který tu kdy byl. To je ovšem v současné době pouhá utopie pro stále větší vliv skutečných mimoprávních vlivů na oblast právních vztahů obecně.

Kruhem se tedy prostřednictvím historicko-teoretické cesty můžeme dostat k nedostatku aktuálních výkladových norem občanského zákoníku, který stanoví, že právní úkony vyjádřené jinak než slovy se vykládají podle toho, co způsob jejich vyjádření obvykle znamená. Přitom se přihlíží k vůli toho, kdo právní úkon učinil, a chrání se dobrá víra toho, komu byl právní úkon určen. Právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem. Bylo by tedy dle mého názoru vhodné implementovat do zákona i výkladové pravidlo právních norem, s ohledem na aktuální situaci jeho adresátů či konatelů, tedy na základě objektivně recentního principu.

Melzer uvádí, že základní práva a svobody mají zpravidla povahu právních principů, a nikoli pravidel, na což upozornil zejména Robert Alexy⁶¹, kdy dle něj se v české právní praxi tato myšlenka prosadila nikoli cestou primárně akademickou, nýbrž zejména prostřednictvím judikatorní činnosti Ústavního soudu.

Za nejvýznamnější nález Ústavního soudu, který umožnil uskutečňování „poměřovacího principu“, označuje Melzer nález Ústavního soudu ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94, který stanovil, že k omezení základních práv či svobod, i když jejich ústavní úprava omezení nepředpokládá, může dojít v případě jejich kolize.

⁵⁹ BLAHO, Peter, SKŘEJPEK, Michal. *Justiniánské instituce*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010, s. 90.

⁶⁰ Inspirován Alexym, Bidlinskim, Kramerem aj.

⁶¹ ALEXY, Robert. *Teorie der Grundrechte*. Frankfurt am Main: Suhrkamp 1994, s. 80.

Základní je v této souvislosti maxima, podle které lze základní právo či svobodu omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody. V případě závěru o opodstatněnosti priority jednoho ze dvou v kolizi stojících základních práv je nutnou podmínkou konečného rozhodnutí rovněž využití všech možností minimalizace zásahu do druhého z nich. Tento závěr lze odvodit i z ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, a sice v tom smyslu, že základních práv a svobod musí být šetřeno nejenom při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod, nýbrž analogicky rovněž v případě jejich omezení v důsledku jejich vzájemné kolize.

Dovolím si v tomto s Melzerem mírně nesouhlasit, když například Dworkin označuje princip za standard, který neplyne primárně z pravidla, ale z morálky⁶². Ústava České republiky nicméně v čl. 89 odst. 2 stanoví, že vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby, a zavedení principů do českého právního řádu tedy vzniklo v podstatě na základě pravidla, což je paradoxní situace.⁶³

Historický základ této premisy lze najít i v historii, kdy v první knize Justiniánských institucí nalezneme, že spravedlnost je stálá a trvalá vůle poskytovat každému jeho právo, a právní věda je znalost věcí božských a lidských, věda o tom, co je a co není spravedlivé.

S pojmem princip úzce souvisí pojem zásada, kdy nejsem momentálně schopen přesně odlišit od sebe tyto dva pojmy, což se ostatně nepodařilo ani velkým jménům právní teorie, a proto si dovolím se tohoto kontroverzního rozlišení zdržet.

Základním principem oblasti, kterou se zabývám, je nicméně zásada individuální autonomie, resp. autonomie vůle. S ní souvisí ústavně zakotvená zásada "Vše je dovoleno, co není výslovně zakázáno". Další je zásada dispozitivnosti právní úpravy, kterou vyjadřuje občanský i obchodní zákoník. Zásada demokratismu soukromého práva se projevuje při tvorbě vůle kolektivů, jimiž jsou v soukromém právu například spoluvlastníci, společní nájemci či členové právnických osob, přičemž rozhodování v kolektivech vychází z vůle většiny a dbá ochrany menšin. Zásada ekvity je "výraz presumpce poctivosti chování účastníků v soukromoprávních vztazích".

⁶² DWORKIN: Když se práva berou vážně, s. 22.

⁶³ Ostatně i prof. JUDr. Pavel Holländer, DrSc. se na přednášce na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci vyjádřil v tom smyslu, že bude-li nezaměstnanost ve výši 40%, je demokracie jako systém dlouhodobě neudržitelná, s čímž lze jednoznačně souhlasit.

Proti tomuto principu (zásadě) stojí ovšem uměle stanovený princip ochrany slabší strany, který není tedy není principem, ale umělým pravidlem, který byl zakotven ze strany příslušných evropských institucí.⁶⁴

Prvním kritériem poměrování principů je kritérium vhodnosti, tj. odpověď na otázku, zda institut omezující určité základní právo umožňuje dosáhnout sledovaný cíl (ochranu jiného základního práva). V daném případě lze zřejmě stanovit, že princip autonomie vůle může být zneužit silnější stranou v neprospěch strany chráněné (spotřebitele), nicméně bylo by to podobné, jako automatické vydávání kuchyňského nože pro jeho nebezpečnost za nebezpečnou zbraň, místo užitečné kuchyňské pomůcky. Stejně bychom pak mohli nahlížet na stanovování např. smluvních úroků z prodlení spotřebiteli jako na nevhodný institut.

Druhým kritériem poměrování základních práv a svobod je kritérium potřebnosti, spočívající v porovnávání legislativního prostředku, omezujícího základní právo resp. svobodu, s jinými opatřeními, umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkajícími se základních práv a svobod.

Třetím kritériem je porovnání závažnosti obou v kolizi stojících základních práv. V posuzovaném případě je jedním z nich ochrana slabší strany, zabezpečující právo na ochranu před podnikateli, kteří jsou v lepší pozici než spotřebitelé, druhým je právo na volbu, jeden ze základních aspektů demokracie. Tato základní práva jsou *prima facie* rovnocenná.

Porovnávání závažnosti v kolizi stojících základních práv (po splnění podmínky vhodnosti a potřebnosti) spočívá ve zvažování empirických, systémových, kontextových i hodnotových argumentů.

Empirickým argumentem lze chápat faktickou závažnost jevu, jenž je spojen s ochranou určitého základního práva.

Systémový argument znamená zvažování smyslu a zařazení dotčeného základního práva či svobody v systému základních práv a svobod.

Kontextovým argumentem lze rozumět další negativní dopady omezení jednoho základního práva, v důsledku upřednostnění jiného.

Hodnotový argument představuje zvažování pozitiv v kolizi stojících základních práv, vzhledem k akceptované hierarchii hodnot.

⁶⁴ Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách

Poté, co jsme dospěli k závěru, že určitý akt státu zasahuje do základního práva či svobody, musíme hledat veškeré možné ústavní principy, k jejichž realizaci prověřovaný státní akt směřuje⁶⁵.

Ochrana spotřebitele je jevem, který zasahuje do smluvní svobody a objevuje se tedy konflikt autonomie vůle a ochrany slabší strany, který je charakterizován kogentní úpravou některých ustanovení zákona. V současné době je kogentnost právních norem jevem, který zřejmě do budoucna nemůže obstát. Jestliže totiž sledujeme vývojové tendence občanského práva⁶⁶, je zřejmé, že autonomie vůle, základní právní zásada plynoucí z principu právní svobody, do budoucna nahradí rigiditu zákona.

V této souvislosti je vhodné odpovědět si na otázku, kde vlastně autonomie vůle v občanském právu pramení. Ústava České republiky ve svém čl. 3 stanoví, že součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod. Gerloch v literatuře vysledoval pět názorů na právní povahu Listiny: podle prvního Listina nemá právní povahu a význam, podle druhého je běžným zákonem, podle třetího ústavním zákonem, podle čtvrtého zvláštním pramenem se silou nejméně ústavního zákona a konečně podle pátého je neměnným základem našeho právního řádu.

Krajní názor přitom zastává Bárta, který argumentuje tím, že Listina byla vyhlášena pod č. 2/1993 Sb. jako usnesení předsednictva České národní rady, což nemůže být považováno za normativní právní akt. Závaznost Listiny by se proto měla odvozovat od ústavního zákona č. 23/1991 Sb., který byl ovšem podle čl. 112 odst. 3 Ústavy dekonstitucionalizován.⁶⁷

Osobně jsem přesvědčen, že Listina je dnes už v tradičním pojetí chápána jako součást ústavního pořádku,⁶⁸ že je plně respektována jak ze strany Ústavního soudu, jako garanta ústavnosti, tak i v judikatuře, kde je na ni čteně odkazováno.⁶⁹ Je to ona, kdo v naší společnosti určuje meze chování, je to ona, kdo zaručuje právní

⁶⁵ MELZER: Metodologie, str. 44.

⁶⁶ Na mysli mám především osnovu nového občanského zákoníku, ale i akademické projekty jako PECL, či Common frame of reference.

⁶⁷ KOUDELKA, Zdeněk, ŠIMÍČEK, Václav. K právní povaze listiny základních práv a svobod. *Právník*, 1996, roč. 135, č. 2, s. 175.

⁶⁸ Shodně viz např. SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky*. Praha: C.H.BECK, 2007, s. 35 – 37.

⁶⁹ Viz například odkaz v známém nálezu Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08, kde byla Ústavním soudem zkoumána ústavnost Lisabonské smlouvy.

jistotu. Stojí jednoznačně nad ostatními právními předpisy, a proto také v otázce autonomie vůle v občanském právu je podle mého přesvědčení vůdčím předpisem.

Jestliže tedy přijmeme výše uvedenou premisu, že podle Listiny lze poznávat právní normy, je nutné uzavřít, že autonomie vůle je nejsilnější zásadou civilního práva. V čl. 2 Listiny nalezneme dvě pro civilní právo zajímavé a důležité ústavní premisy, že státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví, a že každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Je známo, že normativní uvažování je založeno na předpokladu (zásadě) svobody vůle čili na předpokladu svobody jednotlivce (člověka). Pouze kde je svoboda vůle, tam je rozumně myslitelná i povinnost, vina a trest (formální právní pojmy). Z tohoto poznávacího hlediska je lidské jednání projevem svobodné vůle (tzv. indeterminismus).

Oproti tomu se při kauzálním (přírodovědeckém) uvažování zkoumaná látka uchopuje pojmy skutečnosti, prostoru, času, příčiny, účinku a příčinné souvislosti (formální kauzální pojmy). Představa svobody vůle v řetězcích příčin a jejich nutných účinků je nesmyslná. Z tohoto poznávacího hlediska se lidské jednání jeví jako nutný následek určitých příčin (tzv. determinismus).⁷⁰

Všechny národní právní systémy členských států EU uznávají a respektují právo občanů rozhodnout se, s kým uzavřou smlouvu, zda uzavřou smlouvu a jaký stanoví obsah tohoto právního vztahu. Nejen, že vnitrostátní právní systémy uznávají zásadu autonomie vůle jako základní princip soukromého práva, ale také mezinárodní právo soukromé chápe tento princip jako základní zásadu pro realizaci soukromoprávních mezinárodních smluv, včetně práva zvolit rozhodné právo pro celý smluvní vztah.

Autonomii vůle a kontraktační svobodu např. deklaruje Německá ústava ve svém článku 2 odst. 1, Řecká ústava v článku 5 odst. 1 a Řecký civilní kodex ve svém čl. 3, rovněž tak Dánský kodex „Danske Lov“ v čl. 5.1.1., Italský civilní kodex „Codice Civile“ ve svém článku 1322, Portugalský civilní kodex v čl. 405, Španělský civilní kodex „Código Civil“ v čl. 6 a 1255 a rovněž Rakouský civilní kodex ABGB ve svém § 85917.⁷¹

⁷¹ SELUCKÁ, Markéta. Autonomy of will and consumer protection. In DÁVID, Radovan, NECKÁŘ, Jan, SEHNÁLEK David (ed). *COFOLA 2009*. Brno, Nakladatelství MU, 2009, s. 1210 – 1217.

Čas minulé právní úpravy v občanském právu se v těchto dnech definitivně naplnil. Po událostech z listopadu 1989 bylo vzhledem ke změněným společenským, politickým a hospodářským podmínkám jasné, že platný občanský zákoník novým poměrům nemůže vyhovět, neboť z jeho osmi částí byly relativně použitelné sotva tři, a to ještě za podmínky jejich podstatných změn.

Zůstává otázkou, zda má být ochrana spotřebitele součástí současného právního systému. Osobně se domnívám, že v oblasti ochrany slabší strany je to samozřejmě na místě. Ostatně i nový občanský zákoník na ni pamatuje ve všech institutech, o kterých je hovořeno v kapitole o nepřiměřených ujednáních. Je tedy na místě zachovat také ochranu spotřebitele, ovšem bez umělých nadnárodních zásahů. Domnívám se, jak jsem již několikrát zdůraznil, že ochrana spotřebitele je pouhou ochranou slabší strany tak, jak ji známe již v současném pojetí práva a ingerence není nutná v takovém rozsahu, jak ji nyní aplikujeme.

4 Seznam použitých zdrojů disertační práce

4.1 Knižní publikace, monografie

4.1.1 Primární zdroje

- DWORKIN, Ronald. *Když se práva berou vážně*. Praha: OIKOYMENH, 2001. 455 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník - Velký akademický komentář. 2 svazky*. Praha: Linde, 2008. 2 639 s.
- ELIÁŠ, Karel, HAVEL, Bohumil. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 574 s.
- FINLAY, Steven. *Consumer credit fundamentals*. 2. vydání. Hampshire: Palgrave Macmillan Ltd., 2008. 247 s.
- HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*. Praha: C. H. Beck, 2008. 203 s.
- MANDELL, Lewis. *The credit card industry: a history*, Boston: Twayne Publisher, 1990. 200 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2009. 304 s.
- SEDLÁČEK, Jaromír. *Obligační právo 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 323 s.
- SELUCKÁ, Markéta. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. Praha: C.H.Beck, 2008. 134 s.
- SPOUSTA, Vladimír. *Vádemékum autora odborné a vědecké práce humanitního a sociálního zaměření*, Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. 232 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník – komentář I. díl*. Praha: C. H. Beck, 2008. 1 221 s.
- TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Ochrana spotřebitele v praxi se vzory a příklady*. Praha: Linde, 2008. 224 s.
- TAYLOR, Avram. *Working class credit and community since 1918*, Hampshire: Palgrave Macmillan Ltd., 2002. 256 s.
- JASPER, Margaret. *Consumer rights law*. 2. vydání. London: Oxford University Press, 2007. 224 s.

- WACHTLOVÁ, Lucie, SLANINA, Jan. *Zákon o spotřebitelském úvěru - komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011. 328 s.

4.1.2 Sekundární zdroje

- BLAHO, Peter, SKŘEJPEK, Michal. *Justiniánské instituce*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010. 412 s.
- BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI Publishing, 2004. 348 s.
- ČÁDA, František. *Zemské zřízení moravské z roku 1535, spolu s tiskem z roku 1562 nově vydaným*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1937. 245 s.
- ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha: Linde, 2001. 302 s.
- FLODR, Miroslav. *Brněnské městské právo. Zakladatelské období (- r. 1359)*. Brno: Knihnice Matice moravské, 2001. 520 s.
- HART, Herbert Lionel Adolphus. *Právo, sloboda a morálka*. Bratislava: Kaligram, 2003. 106 s.
- KAMENÍČEK, František. *Zemské sněmy a sjezdy moravské (1526-1628)*. Brno: Zemský výbor markrabství moravského, 1905. 312 s.
- KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 265 s.
- KINCL, Jaromír. *Dicta et regulae iuris aneb právnícké mudrosloví latinské*. Praha: Karolinum, 1990. 296 s.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 1448 s.
- KNAPPOVÁ, Markéta, ŠVESTKA, Jiří. *Občanské právo hmotné – 1. svazek*. Praha: ASPI Publishing, 2002. 470 s.
- KUBŮ, Lubomír, HUNGR, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007. 336 s.
- SCHULTE - NÖLKE, Hans. *EC Consumer Law Compendium: The consumer acquis and its transposition in the member state*. Munich: Sellier, European Law Publisher, 2008. 529 s.
- SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky*. Praha: C.H.BECK, 2007. 960 s.

- MARŠÁLEK, Pavel. *Právo a společnost*. Praha: Auditorium, 2008. 260 s.
- MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009. 218 s.
- ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha: Linde, 2001. 304 s.
- WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a v 15. století*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906. 962 s.
- WINTER, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst*. Praha: Matice Česká, 1892. 412 s.

4.2 Odborné časopisy, příspěvky ve sbornících

- ALEXANDER, Juraj. Trampoty zajišťovacího převodu a vynález vzducholodě. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 19, č. 1, s. 29 - 35.
- CSACH, Kristián. Zmluvná sloboda a kogentné právne normy (nielen v obchodnom práve). In KNOLL, Vilém, BEDNÁŘ, Václav (ed). *Naděje právní vědy*. Plzeň, 2006, s. 109 -120.
- DOHNAL, Jakub. Obrana spotřebitele, nebo bránění obchodnímu styku? *Bulletin advokacie*, 2010, roč. 40, č. 5, s. 66 – 69.
- DOHNAL, Jakub. Dvojkolejnost smlouvy o úvěru a její dopad na současnou úroveň ochrany spotřebitele. In KNOLL, Vilém (ed). *Naděje právní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 66 - 68.
- DOHNAL, Jakub. Obstojí autonomie vůle vedle ochrany spotřebitele? In MASOPUST, Zdeněk, JERMANOVÁ, Helena (eds). *Metamorfózy práva ve střední Evropě II*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 301 -306.
- DOHNAL, Jakub. Prodloužení promlčecí doby spotřebitelem a jeho dovolenost. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 41, č. 4, s. 31 - 33.
- DOHNAL, Jakub. Úročení úvěrů - vybrané otázky. *Obchodněprávní revue*, 2011, roč. 3, č. 2, s. 45 – 48.
- ELIÁŠ, Karel. K článku JUDr. Stanislava Křečka „Zamyšlení nad návrhem nového občanského zákoníku“. *Bulletin advokacie*, 2008, roč. 38, č. 2, s. 22 - 25.

- HANUŠ, Libor. K míře závaznosti soudní judikatury. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 16, č. 16, s. 576 – 580.
- HIRCHMAN, Elizabeth. Innovativeness, Novelty Seeking, and Consumer Creativity. *Journal of Consumer Research*, 1980, roč. 7, č. 3, s. 283 - 295.
- HULMÁK, Milan, TOMANČÁKOVÁ, Blanka. Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (1. část). *Obchodněprávní revue*, 2010, roč. 2, č. 6, s. 168 –171.
- HORÁK, Pavel, HROMADA, Miroslav. Opravdu si nemohou nepodnikatel a podnikatel platně smluvit úrok z prodlení jiný než podle nařízení vlády č. 142/1994 Sb.? *Právní rozhledy*, 2009, roč. 18, č. 23, s. 829 - 837.
- JENDREJÁK, Peter. K téme „odstoupení od smlouvy prostřednictvím smluvní fikce doručení“. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 15, č. 4, s. 141 - 146.
- KOUDELKA, Zdeněk, ŠIMÍČEK, Václav. K právní povaze listiny základních práv a svobod. *Právník*. 1996, roč. 135, č. 2, s. 173 – 177.
- KŘEČEK, Stanislav. Zamyšlení nad návrhem nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2008, roč. 38, č. 2, s. 19 – 22.
- LEITER, Brian. American legal realism. In GOLDING, P. Martin, EDMUNDSON, A. William (ed). *The Blackwell guide to the philosophy of law and legal theory*. Malden: Blackwell Publishing Ltd., 2005, s. 50 – 67.
- MAREK, Karel. Pojem úvěru a zásady úvěrování. *Právní rádce*, 2006, roč. 14, č. 10, s. 20 – 23.
- MELZER, Filip. Základní východiska úpravy neplatnosti právního jednání v návrhu nového občanského zákoníku. In HUSÁR, Ján (ed). *Súčasnosc' a perspektívy právnej regulácie obchodných zmlúv II*. Košice: UPJŠ, 2009, s.120 – 130.
- PHILLIPI, Tomáš. Právní účinky odstoupení od smlouvy realizovaného prostřednictvím smluvní fikce doručení. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 14, s. 401- 405.
- RABAN, Přemysl. Autorizovaní rozhodci, nebo adjudikátoři? *Bulletin advokacie*, 2010, roč. 40, č. 5, s. 15 – 21.
- RABAN, Přemysl. Postavení rozhodce v České navrhované úpravě, zejména v souvislosti s řešením spotřebitelských sporů. In SUCHOŽA, Josef, HUSÁR, Jan (ed). *Právo – obchod – ekonomika*. Košice: Nakladatelství UPJŠ, 2011, s. 379 – 385.
- SELUCKÁ, Markéta. Ochrana spotřebitele: nenápadná změna se zásadními dopady. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 14, s. 513 – 517.

- SELUCKÁ, Markéta. Autonomy of will and consumer protection. In DÁVID, Radovan, NECKÁŘ, Jan, SEHNÁLEK David (ed). *COFOLA 2009*. Brno: Nakladatelství MU, 2009, s. 1210-1217.
- SOKOL, Tomáš. Opět k (ne)platnosti rozhodčích doložek ve prospěch soukromých „rozhodčích soudů“. *Bulletin advokacie*, 2010, roč. 40, č. 6, s. 22 – 23.
- SLANINA, Lukáš. Spotřebitelské úvěry – novinka v pravomoci finančního arbitra. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 20, č. 20, s. 723 - 730.
- STAVĚLÍK, Petr. Ještě k „odstoupení od smlouvy prostřednictvím smluvní fikce doručení“ – jiný úhel pohledu. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 14, č. 21, s. 788 - 790.
- TOMANČÁKOVÁ, Blanka. Smlouvy uzavírané se spotřebitelem v návrhu občanského zákoníku. *Právní fórum*, 2009, roč. 5, č. 9, s. 368 - 372.
- TOMANČÁKOVÁ, Blanka. Soukromoprávní ochrana spotřebitele v návrhu nového občanského zákoníku, čili nic? In HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil (ed). *Soukromé právo na cestě. Eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 366-373.
- TOMANČÁKOVÁ, Blanka. Test nepřiměřenosti ve spotřebitelských smlouvách. In KRIŽAN, Milan (ed). *Trendy vývoja v súkromnom práve v podmienkach eúropskej integrácie*. Bratislava: Tribun EU, 2011, s. 110 - 117.
- VYMAZAL, Lukáš. K zákazu úročení příslušenství. *Právní rádce*, 2008, roč. 16, č. 4, s. 29 – 31.
- VYMAZAL, Lukáš. Ochrana spotřebitele a její meze v obchodním závazkovém právu. *Obchodněprávní revue*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 35 - 42.

4.3 Judikáty

- Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. března 2011, sp. zn. 23 Cdo 4743/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2011, sp. zn. 23 Cdo 4112/2009
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. února 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1/10
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 28. januára 2011, sp. zn. 5 Cdo 129/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. prosince 2010, sp. zn. 31 Cdo 3620/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2010, sp. zn. 32 Cdo 786/2009

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. září 2010, sp. zn. 26 Cdo 4074/2009
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 17. září 2010, sp. zn. 5Co 1706/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2010, sp. zn. 23 Cdo 1201/2009
- Rozsudek Vrchního soudu ze dne 15. června 2010, sp. zn. 9 Cmo 363/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2010, sp. zn. 29 Cdo 1610/2007
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2010, sp. zn. 23 Cdo 4895/2009
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. dubna 2010, sp. zn. 23 Cdo 2672/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. března 2010, sp. zn. 23 Cdo 5508/2007
- Rozsudek Vrchního soudu ze dne 16. listopadu 2009, sp. zn. 5 Cmo 161/2009
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. září 2009, sp. zn. 23 Cdo 5129/2007
- Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře ze dne 18. prosince 2008, sp. zn. 15 Co 707/2008
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 2008, sp. zn. 26 Cdo 238/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. prosince 2008, sp. zn. 29 Cdo 4498/2007
- Rozsudek nejvyššího soudu ze dne 30. října 2008, sp. zn. 32 Odo 873/2006
- Rozsudek nejvyššího soudu ze dne 15. října 2008, sp. zn. 31 Odo 495/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. srpna 2008, sp. zn. 28 Cdo 864/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2007, sp. zn. 30 Cdo 2705/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2007, sp. zn. 32 Cdo 922/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2007, sp. zn. 28 Cdo 2747/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2006, sp. zn. 33 Odo 657/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. října 2005, sp. zn. 26 Cdo 625/2005
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. dubna 2005, sp. zn. 22Co 137/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. března 2005, sp. zn. 33 Odo 1117/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. března 2004, sp. zn. 35 Odo 101/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. ledna 2004, sp. zn. 32 Odo 442/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2001, sp. zn. 22 Cdo 2727/99
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. října 2000, sp. zn. 22 Cdo 617/99
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. února 1998, sp. zn. 5 Cmo 318/19
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 1997, sp. zn. 2 Cdon 257/97
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2006, sp. zn. 33 Odo 657/2005

- Rozsudek ze dne 16. prosince 2008, *Gysbrechts v Santurel Inter*, C – 205/07, Sb. rozh. s. I-09947, bod 16.
- Rozsudek ze dne 27. června 2000, *Océano Grupo Editorial v Salva Editores*, C □ 244/98, Sb. rozh. s. I□4941, bod 25.
- Rozsudek ze dne 26. října 2006, *Elisa María Mostaza Claro v Centro Móvil Milenium*, C - 168/05, Sb. rozh. s. I-10421, bod 22.
- Rozsudek ze dne 9. března 1978, *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*, C - 106/77, Sb. rozh. s. 00629, bod 15.

4.4 Internetové stránky

- Česká národní banka. *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem v roce 2008* [online]. Česká národní banka, 30. června 2009 [cit. 19. července 2010]. Dostupné na <http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/index.html>.
- Česká národní banka. *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem v roce 2009* [online]. Česká národní banka, 30. června 2010 [cit. 19. července 2010]. Dostupné na <http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/index.html>.
- Department for business innovation and skills. *Implementation impact assessment consumer directive* [online]. Department for business innovation and skills, 21. ledna 2010 [cit. 3. července 2010]. Dostupné na <<http://www.bis.gov.uk/asets/biscore/consumer-issues/docs/10-916-implementation-impact-assessment-consumer-credit-directive>>.
- KNOBLOCHOVÁ, Věra. *Vývoj ochrany spotřebitele v EU* [online]. mpo.cz, 23. ledna 2006 [cit. 3. června 2010]. Dostupné na <<http://www.mpo.cz/dokument7587.html>>.
- KNOBLOCHOVÁ, Věra. *Dopady Lisabonské smlouvy na politiky v gesci Ministerstva průmyslu a obchodu* [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 7. ledna 2010 [cit. 3. června 2010]. Dostupné na <<http://www.mpo.cz/dokument68142.html>>.
- Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o spotřebitelském úvěru. Sněmovní tisk 1055/0, část č. 1/3* [online]. Parlament České

republiky. Poslanecká sněmovna, 24. února 2010 [cit. 27. července 2010]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=1055&CT1=0>>.

- ŠEBESTA, Kamil. *Přijetí zákona o spotřebitelském úvěru: stručné představení nové úpravy v oblasti spotřebitelských úvěrů* [online]. Epravo.cz, 17. června 2010 [cit. 20. července 2010]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/prijeti-zakona-o-spotrebitelskem-uveru-strucne-predstaveni-nove-upravy-v-oblasti-spotrebitelskych-uveru-63160.html>>.
- TEJC, Jeroným, SOBOTKA, Bohuslav, JIČÍNSKÝ, Zdeněk. *Návrh na vydání zákona kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., a zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů* [online]. Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna, 17. dubna 2009 [cit. dne 31. července 2010]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=808&CT1=0>>.
- ZINKE, Jitka. *Novým ministrem spravedlnosti je Jiří Pospíšil* [online]. Justice.cz, 13. července 2010 [cit. dne 30. července 2010]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=312939>>.

4.5 Právní předpisy

4.5.1 Primární zdroje

- Směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. prosince 1986 o sbližování zákonů a dalších právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru, ve znění směrnice 90/88/EHS a směrnice 98/7/ES, Úř. věst. L 101, 1. dubna 1998, s. 17 a násl.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS, Úř. věst. L 133, 22. května 2008, s. 66 a násl.
- zákon č. 321/2001 Sb., některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

4.5.2 Sekundární zdroje

- Consumer credit Act (1974 c. 39)
- Consumer credit Act (2006 c. 14)
- Consumer credit protection Act (Pub. L. No. 90--321; 82 Stat. 146)
- Equal credit opportunity Act (Pub. L. No. 94--239; 90 Stat. 251)
- Fair Credit reporting Act (Pub. L. No. 91-508; 84 Stat. 1128)
- Fair debt Collection Practises Act (Pub. L. No. 95--109; 91 Stat. 874)
- Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Úř. věst. L 95, 21. dubna 1993, s. 24 a násl.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele z hlediska smluv sjednávaných na dálku. Úř. věst. L 144, 4. června 1997, s. 19 a násl.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů. Úř. věst. L 304, 22. listopadu 2011, s. 64 a násl.
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 116/1990 Sb., o nájmu a pronájmu nebytových prostor, ve znění pozdějších předpisů

5 Abstrakt

Předložený autoreferát pojednává o obsahu a hlavních tezích disertační práce s názvem „Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských úvěrech“. Disertační práce se zabývá rozбором právní úpravy poskytování tzv. spotřebitelských úvěrů v České republice se zaměřením na oblast tzv. nepřiměřených ujednání.

Autoreferát stručně popisuje, jaké jsou hlavní právní závěry práce s tím, že tyto výsledky by mohly v budoucnu sloužit jako základ pro další bádání, či pro usnadnění rozhodování soudů v některých spotřebitelsko-úvěrových věcech. Obsahuje také publikační výstupy autora v průběhu přípravy na napsání disertační práce a zásadní východiska a závěry.

Popisuje rovněž apel disertační práce na zkoumání potřebnosti právní úpravy nepřiměřených ujednání v našem právním řádu. Zabývá se otázkami autonomie vůle v kontextu ochrany slabší strany, v komparaci s aktuálními právními problémy. Na tyto dílčí otázky upozorňuje i samotný autoreferát.

Autonomie vůle, smluvní prodloužení promlčecí doby, hmotněprávní doručování, odkaz na obchodní podmínky, smluvní úroky z prodlení nebo úročení příslušenství - to vše jsou vzájemně provázané instituty, na které lze narazit v oblasti spotřebitelských úvěrů prakticky na každém kroku. Nebýt návrhu nového občanského zákoníku, který tyto víceméně úspěšně upravuje, v našem právu by byla výrazná mezera.

Je řešen i konflikt smluvní svobody a ochrany slabší strany s tím, že důležité je přistoupit k celé problematice z hlediska aktuálních společensko-ekonomických požadavků. Nelze totiž oddělit morálku, společnost a právo bez toho, abychom nepřicházeli k mylným závěrům, které jsou v této oblasti ovlivněny jistými předem danými přístupy, které nejsou leckdy správné.

Ochrana spotřebitele nemůže být bezmezná a pro její pochopení a řádnou aplikaci je nutno vrátit se *ad fontes*. Vrátit se zpět k zásadám, na jejichž fungování je postaveno celé civilní právo a ke smluvním principům, při jejichž správném pochopení není třeba příliš silné spotřebitelsko-ochranářské politiky. Na druhou stranu se nelze odprostit od ochrany slabší strany krajně formalistickým způsobem, jako je tomu například právě u prodloužení promlčecí doby spotřebitelem, o níž se zmiňuje 3.3. subkapitola.

V disertační práci autor zkoumá také potřebnost právní úpravy nepřiměřených ujednání v českém právním řádu a zabývá se otázkami autonomie vůle v kontextu ochrany slabší strany, v komparaci s aktuálními právními problémy.

Systémovou metodou pojednává o minulé úpravě spotřebitelských úvěrů v kapitole druhé, kde je zmíněn historický vývoj tohoto institutu jak u nás tak i v zahraničí, s přihlédnutím k evropské legislativě, která do českého právního řádu přinesla zákaz tzv. nepřiměřených ujednání ve spotřebitelských smlouvách.

Na tento historický exkurz je kritickou metodou navázáno v kapitole třetí, kde je hovořeno o aktuálních nedostacích platného zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelských úvěrech, který dle názoru autora nesplnil očekávání, která do něj byla vkládána.

To je dokázáno analytickým přístupem v kapitole čtvrté, která pojednává o institutech, jež nespádají pod právní úpravu spotřebitelských úvěrů, ale které tento fenomén významně ovlivňují. Úvodem této kapitoly je hodnoceno, zda je vůbec v českém právním řádu potřeba právní úprava nepřiměřených ustanovení, když se ve výsledku jeví jako silně dysfunkční. Autor primárně vychází z teze, že autonomie vůle je v současném právním systému příliš omezována v zájmu ochrany slabší strany, a v některých případech ustanovení o nepřiměřených ujednáních nejsou naopak použita kvůli nepochopení účelu Směrnice č. 93/13/EHS.

V logické návaznosti pokračují kapitola pátá a šestá, které srovnávací metodou ukazují, že přístup k ochraně spotřebitele a právní úpravě tzv. nepřiměřených ujednání je v budoucí úpravě občanského zákoníku a zahraničních úpravách inkorporován v jiných předpisech, a nebyla by k němu potřeba samostatná úprava, pokud by byly řádně aplikovány zásady civilněprávních předpisů.

Závěr shrnuje, zda je současná úroveň ochrany spotřebitele při aplikaci ustanovení o tzv. nepřiměřených ujednáních přínosem českému právnímu řádu, či zda naopak potlačuje autonomii vůle. Práce je cílená zejména na problematiku spotřebitelských úvěrů, ověřování funkčnosti a ucelenosti příslušných právních předpisů, jakož i na ochranu slabší strany v této oblasti.

6 Abstract in English

The work deals with analysis of legislation of providing consumer credits in the Czech Republic with focus on unfair terms. The work contains brief description of the historical development of institutes that have impact on development of consumer credit providing in the Czech Republic, in the terms of our legal system is obviously the most important developmental line the European Union law, which is in my opinion strongly inspired by concept of this issue in the United States and the United Kingdom. I outlined and described the identical elements in chapter dealing with comparison of our legislation with legislative concepts in these western states.

The dissertation also examines need for legal regulation of unfair terms in our legal system. It deals with issues of autonomous will in context of protecting weaker party in comparison with current legal problems.

A result of the work is the conclusion, which summarizes the findings of the work, which aim to verify whether current level of the consumer protection owing to application of the unfair arrangements provisions is benefit to the Czech legal order or whether it vice versa suppresses free will. It is all done with focus on the consumer credit, when functionality and integrity of particular by-law will also be verified, same as the protection of the weaker party in this legal area.

The autonomy of will, contractual extension of limitation period, substantive delivery of files, reference to commercial terms and conditions, contractual default interest, interest running of accessions - these are all interrelated institutes, which can be encountered in field of the consumer credit in virtually every step and they are concepts, which were primarily treated in the work.

In my work I have pointed out, considered questions, tried to answer some of them and I hope the others will be subject of further discussion. Merit of the whole work is alert to the fact that some, at first sight purely special laws are anyway affected by the general regulations, imperfection of which can have a major impact on operation of these specific areas. It is problem of excessive arrangements regulation as well.